

İŞLETMELERİN TEMEL KAVRAMLARI VE AMAÇLARI

1. HAFTA

- Arş gör. Dr. Züleyha YILMAZ

GİRİŞ

- **İnsan ihtiyaçları**, insanlığın varoluşu ile birlikte ortaya çıkmış ve ihtiyaçlarını karşılamak isteyen bireyler tarihin her devrinde **çeşitli üretim faaliyetlerinde bulunmuşlardır**.
- Üretilen malların ekonomik değer kazanarak bireyler arasında el değiştirmesi, yani **takas edilerek ihtiyaçların giderilmesi döneminin, paranın icadı ve ihtiyaç fazlası ürünlerin satılarak el değiştirmesi** takip etmiştir.

- **İşletme kavramı**, bu faaliyetlerle birlikte doğmuş,
- hayvancılığın gelişmesi,
- tarımsal faaliyetlerin yaygınlaşması,
- buhar makinesinin icadı,
- sanayi devrimi,
- fabrikaların kurulması,
- uluslararası (u.a.) pazarlara açılma vb. gibi dönemlerin ardından günümüzdeki şeklini almıştır.

- İşletmeler;

- doğal kaynaklar,
- emek,
- sermaye,
- girişimci,
- yönetim,
- teknoloji ve bilgi
- den oluşan üretim faktörlerini bir araya getirerek mal ve hizmet üretirler.

- İşletmeler ürettikleri mal ve hizmetleri;
- yönetim ,
- planlama,
- koordinasyon,
- pazarlama,
- dağıtım,
- halkla ilişkiler
- fonksiyonları yardımıyla müşterilere sunarlar.

- İşletmeler bütün bu faaliyetleri ile günümüzde dünya ekonomisinin lokomotifleri olarak görülmekte;
- **istihdam,**
- **ekonomik büyüme**ye ve
- dolayısıyla bir ülkenin **gelişmişlik düzeyini arttırmaya**
- kadar her alanda etkili bir araç olarak gelişimini sürdürmektedir.

1.1. İşletmenin Temel Kavramları

- 1.1.1. İnsan İhtiyaçları ve Ekonomik Faaliyetler
- İhtiyaç, genel anlamda gereklilik, yokluk ve muhtaçlık anlamlarına gelmekte olup karşılanmadıklarında, acı, üzüntü ve kaygı , karşılandıklarında ise sevinç, zevk ve gurur gibi duygulara sebep olan bir kavramdır. (uslu ,2017:23)

- İşletmecilik açısından değerlendirildiğinde bütün ekonomik faaliyetlerin asıl nedeninin insan ihtiyaçlarının karşılanması veya tatmin edilmesi olduğu görülür. (uslu ,2017:23)
- ***Adam Smith'e göre insanların yemek yeme ihtiyacı midelerinin dar kapasiteleri ile sınırlı iken,***
- ***konfor, süs, giyecek, mobilya vb. gibi varlıklar için hissedilen ihtiyacın belirli bir sınırı bulunmamaktadır.*** (uslu ,2017:23)

- İhtiyaçlarla ilgili bir diğ er özellik de, psikolojik ve fizyolojik nedenlere dayanan ihtiyaçların karşılandıklarında önce artan bir memnuniyet vermesi, karşılanma devam ettikçe bir noktadan sonra duyulan hazzın azalması ve sonunda elem ve acıya dönüşmesidir(**Marjinal fayda kavramı**).

1.1.1.1. Birincil ve İkincil İhtiyaçlar

- 1.1.1.1.1. Birincil İhtiyaçlar (yemek, su, barınma vb.)
- İhtiyaçlar genel olarak verdikleri zevk veya üzüntü gibi duyguların şiddetine göre sınıflandırılırlar. Buna göre, ***birincil ihtiyaçlar*** genel olarak **fizyolojik** faktörlerin etkisi sonucu ortaya çıkan ihtiyaçlardır. Temel ihtiyaçlar karşılanmadıklarında hayatı çekilmez ve bazı durumlarda imkansız hale getirirler. (uslu ,2017:23)
- Yeme, uyuma, su, giyinme, barınma vb.

- **1.1.1.1.2. İkincil ihtiyaçlar** (kitap okumak, seyahat etmek vb)
- İnsan ihtiyaçları sadece fizyolojik ihtiyaçlardan kaynaklanmaz. Fizyolojik ihtiyaçlar yanında insanın sosyal bir varlık olmasından kaynaklanan sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarda söz konusudur. Toplumsal refah arttıkça, uygarlık seviyesi yükseldikçe, ekonomik, kültürel ve teknolojik açıdan toplumda ilerlemeler kaydedildikçe ortaya çıkan ve gelişerek, çeşitlenerek artan ihtiyaçlara ***ikincil ihtiyaçlar*** denir. (uslu ,2017:23)

- **Birincil ihtiyaçlar** somut varlıklarla tatmin edilebilirken (yemek, içmek, barınmak vb) ,
- **ikincil ihtiyaçlar**ın genel olarak bu tür varlıklarla tatmin edilmesi daha zor olup, bunların karşılanmasında daha çok **soyut varlıkların tatmin aracı olarak kullanıldığı** (kitap okumak, seyahat vb) görülmektedir.
- İkincil ihtiyaçlara sosyal ortamlarda bulunmak, kitap okumak, araç kullanmak, sevmek-sevilmek, saygı görmek, seyahat etmek, sinemaya gitmek vb. rnek olarak gösterilebilir. (uslu ,2017:23)

1.1.1.2. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

- Abraham Maslow (1943-1987) ihtiyaçların sadece birincil ve ikincil şekilde sınıflandırılmasını yeterli görmemiş ve bu kavramı farklı bir yaklaşım ile daha ayrıntılı olarak açıklamıştır.

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

1. Fizyolojik İhtiyaçlar

Yemek, su, uyku, dengeli beslenme, ısı, giyinme, barınma, v.b.

2. Güvenlik İhtiyacı

Tehlikeye, tehdide ve yokluğa karşı korunma ihtiyacı.

3. Ait Olma ve Sevgi İhtiyacı

Ait olma, sevme, sevilme (Örn: İşletme içinde oluşan enformel gruplar)

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

4. Saygı Görme İhtiyacı

İnsanlar başkalarının kendisine değer vermesini, saygı göstermesini ister.

5. Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı

Bundan önceki her türlü ihtiyaçlarının tatmin olma mutluluğunu görmüş olan kişiler için ortaya çıkar.

Kişinin kendi kendine yeterli olması, devamlı olarak kendisini geliştirmesi, yaratıcı olma.

Örnek: Rahmi Koç ve Koç Sanayi Müzesi

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

1.1.2.İşletme Kavramı:

İşletme

İşletme terimi üç farklı anlamda kullanılır:

1. Bir aracı çalıştırma, ona **“iş gördürme”**.
2. Çeşitli işlerin, faaliyetlerin yapıldığı yer, **“işyeri”**.
3. **İnsan gereksinmelerinin karşılanması için ; mal ve hizmet üretiminin gerçekleştirildiği iktisadi birimlerdir.**

İşletme

Belirli bir amacı gerçekleştirmek için kurulan,
(imalat, üretim, hizmet,kâr, vurgun... vb)

üretim faktörlerini uyumlu bir şekilde bir araya
getirerek; (emek,sermaye,doğal kaynak, müteşebbis)

toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak,
mal ve hizmetleri üreten ekonomik bir
birimdir.

1.1.3. İşletme ile ilgili Diğer Kavramlar

- 1.1.3.1. Mal ve Hizmet:
- **Mal**, eşyalar, tuzlar, elmalar ve şapkalar gibi genellikle (her zaman değil) elle tutulan eşyalardır.
- **Hizmetler**, doktorlar, çim bakım çalışanları, diş hekimleri, berberler, garsonlar veya çevrimiçi sunucular, kitap, dijital video oyunu veya dijital film gibi diğer insanlar tarafından sağlanan faaliyetlerdir.
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Mal_ve_hizmet

- Birlikte ele alındığında, tüm ekonomik faaliyet ve ticareti temel alan mal ve hizmetlerin üretimi, dağıtımı ve tüketimidir.
- Ekonomik teoriye göre, işletmelerin diğer mal ve hizmetlerin üretimi sırasında mal ve hizmet de tüketimine rağmen, tüketiciye veya son kullanıcıya fayda (memnuniyet) sağladığı varsayılarak mal ve hizmet tüketiminin varsayıldığı varsayılmaktadır.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Mal_ve_hizmet

- **ÜRETİM AŞAMASINDA EKONOMİK DEĞER OLUŞTURUP OLUŞTURMAMASINA GÖRE MALLAR ;**
- **Ekonomik olmayan (serbest) Mallar:** Elde etmek için çok fazla çaba harcanması ya da örgütlenme gerektirmeyen, doğada hazır bulunan ve ekonomik değeri olmayan serbest mallardır.
- Güneş ışığı, hava, yağmur suyu, deniz suyu, rüzgar vb. (uslu ,2017:30)

- **Ekonomik (iktisadi) Mallar:** İşletmeciliğin temelini oluşturan, doğada kıt bulunan ve elde etmek için çaba harcama mallardır. Bir bedel karşılığında alınıp satılırlar. Kitap, buzdolabı pc, kalem cep tel. ,mücevher , ayakkabı vb. mallardır.

- **İHTİYAÇLARI KARŞILAMA NİTELİĞİNE GÖRE MALLAR;**
- ***Tüketim malları:** Nihai tüketicilerce tüketilen ve ihtiyaçları doğrudan karşılayabilen mallardır. Ekmek, ayakkabı, cep tel. vb.
- ***Üretim malları(endüstriyel mallar/yatırım malları):** Başka bir malın üretilebilmesi için gereken hammadde ve ara mamullerdir. Fabrika binası, üretim sürecinde kullanılan araç-gereç, petrol, hammaddeler, yarı mamuller vb.

- **KULLANIM SÜRELERİNE GÖRE MALLAR:**
- ***Dayanıksız mallar:** Bir defaya mahsus yada kısa sürede tüketilip yok edilen mallardır. İhtiyaç duyulduğunda bu malların tekrar elde edilmesi gereklidir. Ekmek, peynir, kibrit, su vb.
- ***Dayanıklı mallar :** Bir defa kullanılmakla tüketilmeyen, uzun vadede yavaş yavaş tüketilen mallardır. Tv., buzdolabı , oto, bina vb.

- **BİRBİRİYLE İLİŞKİLERİNE GÖRE MALLAR:**
- ***Rakip mallar:** Birbirleri yerine kullanılabilen, birbirlerini ikame eden mallardır. Bunlara beyaz et yerine kırmızı et, kibrit yerine çakmak, elma yerine armut vb. örnek verilebilir.
- ***Tamamlayıcı mallar:** Birbirleri yerine geçmeyen, birlikte kullanılan mallardır. Bunlara; çay-şeker, oto-benzin, yemek-tuz, cep tel.- şarj aleti, vb. mallar örnek olarak sunulabilir.
- *

- *Bağımsız mallar: Birbirlerinden bağımsız olarak kullanılabilen ve birbirleriyle hiçbir ilişkisi olmayan mallardır. Ayakkabı ve kalem, parfüm ve gözlük vb.

- **SOMUT VEYA SOYUT OLUŐLARINA GÖRE MALLAR:**
- *** Maddi mallar:** Elle tutulabilen, gözle görülebilen, belirli bir ağırlığı, hacmi ve kütlesi olan mallardır. Ekmek, kitap, oto vb.
- *** Maddi olmayan mallar:** Elle tutulmayıp, gözle görülmeyen, bir ağırlığı, hacmi veya kütlesi olmayan soyut mallardır. Örn. İtibar, hizmet, marka, patent hakkı, imtiyazlar vb.

- Diğer taraftan ihtiyaçların tümü somut mallarla karşılanamayacağı için hizmet kavramı ortaya çıkmıştır. Doktorluk, mühendislik, öğretmenlik, berberlik, vb. gibi soyut eylemler ile insan ihtiyaçlarının giderilmesi hizmet olarak adlandırılır. Mal kavramında olduğu gibi, hizmet kavramında da karşılığında herhangi bir bedel alınmayan hizmetler bulunmaktadır.

- Hizmetin ekonomik nitelikli sayılabilmesi için karşılığında bir bedel alınması ve bu bedelle başka bir ihtiyacın giderilmesi gerekir.
- Sivil toplum örgütleri, vakıflar, dernekler kar amacı gütmeyen organizasyonlar, vb. gibi kuruluşlar karşılığında herhangi bir bedel almadan topluma hizmet sunabilmektedirler.

- Bir işletme sadece mal veya sadece hizmet üretebildiği gibi, malı üretip, tüketiciye sunarak hizmet de verebilir.
- Mal ve hizmet arasındaki fark Tablo 1 de özetlenmektedir.

Tablo 1: Mal ve hizmet arasındaki fark

Mallar	Hizmetler
Ürünler elle tutulabilir.	Ürünler elle tutulamaz.
Tüketiciyle birebir ilişki düşük düzeydedir.	Tüketiciyle birebir ilişki yüksek düzeydedir
Malların üretimi ve tüketiciye sunumu sırasında tüketicilerin katılımı azdır.	Malların üretimi ve tüketiciye sunumu sırasında tüketicilerin yoğun katılımı vardır.
Ürünler depolanabilir.	Ürünler depolanamaz.
Sermaye yoğun üretim söz konusudur.	Emek yoğun üretim söz konusudur.
Üretim kalitesini ölçmek kolaydır.	Üretim kalitesini ölçmek zordur.
Kaynak: uslu yeter demir, 2017:32	

- 1.1.3.2. Tüketim ve tüketici:
- **Tüketim**, insanların çok sayıda ve çeşitteki ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla;
- üretilen mal ve hizmetlerin kullanılmasıdır.
- Ekonomik değer taşımayan mal ve hizmetlerin işletmecilik açısından tüketimi söz konusu değildir.

- **İşletme açısından tüketici**, ekonomik mal ve hizmetleri belirli bir bedel karşılığında satın alan kişidir.

• 1.1.3.3. Arz ve Talep:

• TALEP KAVRAMI

- Belirli bir dönemde belirli bir fiyattan tüketicilerin satın almak istedikleri ve satın alma gücüyle desteklenmiş mal ve hizmet miktarına talep denir.
- Bu kapsamda talep ve istek aynı kavramlar değildir. **Bir malı satın alma isteğinin talebe dönüşebilmesi için satın alma gücüyle desteklenmiş olması gerekir.** (herkes uçak alma talebinde bulunamaz)
- Kaynak:Yamak,Törüner,2015:21

- **ARZ KAVRAMI**

- Belirli bir dönemde belirli bir fiyattan üreticilerin üretmek veya satıcıların satmak arzusunda ve gücünde oldukları mal ve hizmet miktarına arz denir.
- Kaynak:Yamak,Törüner,2015:48

- 1.1.3.4. Maliyet ve kar:
- **Maliyet**, belirli bir amaca ulaşmak için katlanılan fedakarlıkların toplamı olarak ifade edilir.
- Bir diğer tanımda maliyet, işletmenin mal ve hizmet üretirken katlandığı harcama ve giderlerin toplamı olarak açıklanır.
- Kar, bir faaliyetin gerçekleşmesi sonucu elde edilen gelir ile bu faaliyeti gerçekleştirirken katlanılan harcamalar arasındaki olumlu farktır.

• 1.1.3.5. Etkinlik, verimlilik, karlılık ve Ekonomiklik:

- İşletme biliminde **etkinlik**, belirli bir girdi ile en yüksek çıktının elde edilmesi, belirli bir çıktı düzeyinin en düşük girdiyle sağlanabilmesidir.
- **Verimlilik** (Prodüktivite); Üretimden elde edilen çıktıların, fiziksel niceliklerinin üretimde harcanan girdilerin fiziksel niceliklerine oranıdır.

- **Ekonomiklik** (iktisadilik)(Rasyonellik)
- Ekonomiklik, üretimin satış tutarının, üretimin maliyet tutarına oranlanmasıdır.
- Satış niceliğinin artması, (sayısal artış)
- satış fiyatlarının artması, (fiyat artışı)

• Kârlılık (Rantablite)

- Belirli bir zaman kesiti içinde, işletme faaliyetleri sonucunda elde olunan **toplam net kârın**, o zaman kesitinde kullanılan sermayeye/**kapitale oranıdır**.

- $$\text{KARLILIK} = \frac{\text{NET KAR}}{\text{SERMAYE/kapital}} * 100$$

- .

- **1.1.3.6. ÜRETİM VE ÜRETİM FAKTÖRLERİ:**

Üretim ve Üretim Faktörleri

- **Üretim,**
- insan ihtiyacını gideren mal ve hizmetlerin ortaya konması için yapılan ekonomik faaliyetlerin tümüdür.
- İşletmeler üretim yapabilmek için emek, doğal kaynaklar, işgücü, sermaye, girişimci, teknoloji ve bilgi gibi üretim faktörlerine ihtiyaç duyarlar.

Üretim Faktörleri

- 1.1.3.6.1.Emek;
- hizmet ve mal üretmek için gerekli olan insan kaynaklarıdır.
- Bu insan kaynaklarına çalışmalarının karşılığında yapılan ödemeye, ücret denir.

Üretim Faktörleri

- 1.1.3.6.2. Doğal kaynaklar;
- doğal halde girdi olarak kullanılabilenler (araziler, arsalar, ormanlar, su kaynakları vb.) her şeyi kapsar. Bir arazinin kullanılmasında ödenen bedele, **rant** denir.

Üretim Faktörleri

- 1.1.3.6.3.Sermaye;
- bir işletmenin faaliyetlerini yürütebilmesi için gerekli olan fonlardır. Bu fonların sağladığı gelire **faiz**, denir.

- **Sermaye**; bir ticaret girişiminin gerçekleştirilmesi ve yürütülmesi için gerekli olan, bu işte kullanılan **para ve paraya çevrilebilecek malların tümü**.
- **Sermaye**; işletmeyi kuranlar tarafından, işletmeye konulan para, mal ve emek. Bir iş ya da işletme için yapılan toplam yatırım, üretim araçlarının tümü, kullanılmaya hazır para ve varlıklar olarak tanımlanabilir.
- <https://www.muhasabedersleri.com/ekonomi/sermaye-para.html>

- **1.1.3.6.4. Girişimci (müteşebbis);**
- bir işletmeyi **kuran ve riski üstlenen** kişidir. Girişimci bilgi toplayarak, emek, sermaye ve doğal kaynakları en verimli şekilde bir araya getirerek çalışmalarını sürdürür. Bu çalışmaların sonucunda girişimcinin elde ettiği gelire ise, kar denir.

- **1.1.3.6.5.Bilgi;** bilgi çağı olarak kabul edilen çağımızda bilgi, işletmeler arası rekabette en önemli silah durumuna gelmiştir.
- Bilgiyi, insan zekasının çalışması sonucu ortaya çıkan ürün şeklinde de ifade edebiliriz.

- **1.1.3.6.6.Teknoloji;** işletmelerin fiziki mal ya da fiziki olmayan hizmetlerin üretimi için makine, donanım, otomasyon sistemleri, vb. araçlara ihtiyaçları vardır. Bu araçlar en genel anlamda teknoloji olarak adlandırılır.

- **1.1.4. İşletme Biliminin Doğuşu ve Tarihsel Gelişimi:**

- İnsan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla mal ve hizmetlerin üretildiği ve insanlara ulaştırıldığı her dönemde aslında işletmecilik yapılmış demektir. Ekonomik faaliyetlerin insanla ilişkili olması, işletmeciliğin de insanlık tarihi kadar eski olduğunun açık bir göstergesidir.

- Sümer, Babil, Mısır, Çin, Yunan, Roma, Abbasi, Osmanlı vb. gibi medeniyetlere kadar uzanan işletmecilik faaliyetleri o zamanlarda sınırlı düzeyde gerçekleştirilmiştir.

- Örneğin; **Roma'da tarım** ve tarım işletmeciliği alanında faaliyetler gösterilirken,
- **İslâm toplumlarına bakıldığında ticaretin** yaygın ve hayli gelişmiş olduğu görülmektedir.
Abbasîler döneminde üretim ve ticarete önem verilirken,
- **Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Akdeniz Bölgesi'nin dünya ticaretinin merkezi** olduğu bilinmektedir.

işletme tarihinin dönemleri

Dönem	Ana Özellikler	Zaman
Sömürge dönemi	Tarımsal ağırlıklı üretim	1776 öncesi
Sanayi Devrimi	Makine ile destekli, yarı vasıflı işçiler tarafından seri üretim	1760-1850
Endüstriyel Girişimciler	Teknolojideki gelişmelerle, mallar için artan talep ve çok sayıda girişimcilik fırsatları	1800' lerin sonları
Üretim çağı	Daha hızlı ve daha fazla mal üretme eğilimi, montaj hattı gibi üretimde yenilikler	1920' ler boyunca
Pazarlama çağı	Tüketiciye yönelim, tüketicilerin tercih ve taleplerini anlamaya ve bu şekilde tüketici ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik çabalar	1950' lerden sonrası
İlişki Çağı	Bireysel müşteriler, çalışanlar, tedarikçiler, vd. işletmelerle derin ve süreklilik arz eden bağların kurulması sonucu elde edilen faydalar	1990' lı yıllar ve sonrası

- Bir bilim olarak işletme XVI. ve XVIII. yy.larda ortaya çıkmaya başlamış, özellikle İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi (industrial revolution) sonrası ve 1768 yılında buhar makinesinin tekstil üretiminde kullanılmaya başlamasının ardından işletmecilik, üretim, yönetim, vb. gibi kavramlarla ilgili ayrıntılı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. XIX. ve XX. yüzyılda sanayileşme Avrupa ve Amerika'ya yayılmış, bu dönemde işletme bilimi alanında pek çok bilimsel ilerleme kaydedilmiştir.

- Sanayi devrimi ile giderek artan, genişleyen ve çeşitlenen iş alanlarında üretimi arttırmak ve verimli hale getirmek için bilimsel yöntemler kullanılmaya ve bu yöntemlerle üretim yapmak ve yönetim becerileri ile ilgili konular ön plana çıkmıştır.

- **İşletme biliminde modern yönetimin;**
- **Frederick Winslow Taylor** (1856-1915) ile başladığı genel kabul görmekte olup,
- işletme bilimi gelişimini **Henri Fayol** (1841-1925),
- **Max Weber** (1864-1920), **George Elton John Mayo** (1880-1949) gibi bilim adamlarının katkılarıyla sürdürmüştür.

- **XX. Yüzyılın ortalarından itibaren ise özellikle teknoloji ve bilgisayar sistemlerinin gelişmesi ile işletme bilimi modern şeklini almaya başlamıştır** (Kayaalp, 2015: 14).
- Boone ve Kutz (2011)'den farklı olarak Sabuncuoğlu ve Tokol (2013: 12), işletmeciliğin gelişimini aşağıdaki şekilde özetler: •

- **İlkel Aşama:**
- Bu aşamada insanlar malları doğada buldukları halleriyle tüketmekte ve ticaret yapmaya elverişli ürünlere sahip bulunmamaktadırlar.
- Sonrasında bu süreç hayvanların evcilleştirilmesi, ardından göçebe hayatına geçiş şeklinde devam etmiş.
- İlkel aşamada insanlar ekonomik faaliyette bulunacak kadar **artık ürün** elde edememişlerdir.

- **Tarımsal Aşama:**

Tarımsal faaliyetlerin başlaması ile insanlar kendi ihtiyaçlarından fazlasını elde etmeye başlamış (artık ürün) ve bu süreçte tarımda kullanabilecekleri araç-gereçlere ihtiyaç duyarak bu alanda icatlar yapmaya başlamışlardır.

- Tarımsal araç-gereçlerin icadı ile zanaatkârlık aşamasına geçiş için zemin hazırlanmıştır.
- **Zanaatkârlık Aşaması:**
- Henüz makineler icat edilmediği dönemde insanlar kas gücüyle üretim yapmaya ve bu şekilde ihtiyaçlarını gidermeye çalışmışlar, böylece işletmecilik faaliyetleri de gelişimini bu yönde sürdürmüştür.

- **Lonca Aşaması:**
- İngiltere'de tüccarlar ve zanaatkârlar zamanla örgütlenmiş ve loncaları oluşturmuşlardır.
- Bu şekilde, hem üretici hem de tüccarlar ortak çıkarlarını korumuş, üretilen mal ve hizmetlere dair standartları belirlenmiş, işletmeler bir şekilde denetlenmeye başlanmıştır.

- **Endüstriyel Devrim Aşaması:**
- 1760'lı yıllardan itibaren İngiltere'de makinelerin icadıyla başlayan aşama, buharlı makinenin icadıyla büyük çaplı üretime geçilmesiyle gelişimini sürdürmüştür, bu şekilde daha düşük maliyetlerle daha fazla üretim yapılabilmesi sağlanmıştır.

Günümüzde ise teknolojinin gelişimi ile pek çok işletmede üretim süreci **otomasyona dayalı** hale gelmiştir.

Bu anlamda zanaatkarlık yavaş yavaş yerini beşeri sermaye, mühendislik, bilgi teknolojileri gibi alanlara bırakmaya, geleneksel üretim süreçleri ise teknoloji kullanımının yoğunlaşması ile birlikte akıllı üretim sistemleri, otomasyona dayalı üretim hatları, el değmeden üretim, vb. gibi üretim yöntemlerine bırakmaya başlamıştır.

İŞLETMELERİN AMAÇLARI

İŞLETMELERİN TEMEL OLARAK ÜÇ AMACI VARDIR:

- 1-Kâr Elde Etmek (homoekonomikus)
- 2-Topluma Hizmet Etmek (sosyal)
- 3- Varlığını sürdürmek v büyümek

1. KÂR ELDE ETME AMACI

- * Kâr işletmelerin işleyişini değerlendirme amacıdır.
- * Kâr işletmeleri denetleme aracıdır.
- * Kâr çalışanları özendirme aracıdır.
- * Kâr gelişmenin ve sürekli var olmanın aracıdır.

2. TOPLUMA HİZMET AMACI

İşletmeler yaşadıkları toplumun birer ürünü olarak o topluma katkıda bulunur, hizmet ederler.

Temel konu işletmelerin ana amacının bu noktada odaklanıp odaklanmadığıdır.

Bir özel kesim işletmesi salt topluma katkı amacına yönelik olarak işletilmez.

3. VARLIğINI SÜRDÜRMEK V BÜYÜMEK

- İşletmelerin kuruluş amaçlarından biri varlığını sürdürmek ve büyüme için çaba harcamaktır. İşletmeler diğer iki genel amacı olan
- 1- kar, elde etme ve
- 2-topluma hizmet etmek
- amaçlarını yerine getirebilmek için varlıklarını sürdürmek ve büyüme zorundadırlar.

4. ÖTEKİ AMAÇLAR

- A-** Uzun Dönemli **Büyüme**
- B-** Tüketicilere **Nitelikli Mal Sunma**
- C-** Çalışanlara **Uygun Ücret Verme**
- D-** Toplumsal **Sorumluluk**

İşletmelerin İşlevleri

- Üretim
- Dağıtım
- Pazarlama
- Muhasebe
- Finansman
- Eğitim
- AR-GE
- Reklam
- İnsan Kaynakları

- Bu işlevlerden hangilerinin uygulanacağı ya da hangileri için ayrı bölümler açılacağı;
- **1.** üst yönetimin yaklaşımı,
- **2.** işletmenin içinde bulunduğu özel koşullar,
- **3.** işletmenin büyüklüğü,
- gibi unsurların etkisi altında kararlaştırılır.

İŞLETMELERDE ÇEVRE

İşletme çevresi, işletmelerin faaliyet/didimlerini işletme dışından etkileyen fiziksel ve kültürel etkenlerin tümüdür.

İşletmelerde dış çevreyi oluşturan etkenler ve koşullar dört ayrı çevresel yapı içinde ele alınır.

1. TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL ÇEVRE
2. YASAL- SİYASAL ÇEVRE
3. EKONOMİK ÇEVRE
4. FİZİKSEL (DOĞAL) ÇEVRE

1.TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL ÇEVRE

Toplumsal çevre: sosyal sorumluluk yaklaşımında işletmeler;

toplum, çevre ve tüketici çıkarlarının birlikte gözetilmesi

ilkesi ile hareket ederler. (buldukları toplumun ihtiyaçlarına göre(Müslüman mahallesinde salyangoz satmamak vb) hareket ederler)

İşletmelerin toplum önünde “iyi” ve temiz bir kuruluş imajı kazanmak için yaptıkları faaliyetlere şu örnekler verilebilir (Berkman, 2000:5):

- Çevreyi kirletmemekten öte çevreye saygı göstermek
- Canlılara zarar vermemek
- Tüketicinin koşulsuz tatmini sağlamak
- Reklamlarda yanıltıcı olmamak,
- Aile hayatına saygılı olmak
- Çalışanların sağlığı için önlemler almak (örneğin sigara bırakma kampanyaları gibi)
- Toplumsal sorunlara duyarlı ve çözüm için katkıda bulunmak
- Her türlü ayrımcılığa (ırk, cinsiyet...) karşı duyarlı olmak
- Kültür ve sanat faaliyetlerini destekleyerek toplumsal yaşamı zenginleştirmek.

2. YASAL- SİYASAL ÇEVRE

İşletmelerin faaliyet/didinde alanlarında ,
uluslar arası ilişkilerinde ,
işletmelerin borç alacak ilişkilerinde ,
işletmelerin para bulma ilişkilerinde ,
personel ilişkilerinde ,
yetki ve sorumluluk ilişkilerinde
hukuksal düzenlemeler bulunur.

Bu kurallara uymayanlar cezalandırılır, uyanlar
mükafatlandırılır

27.09.2022

osenses@trabzon.edu.tr

Izgi production
KosKomiK.CoM

3. FİZİKSEL ÇEVRE

Genel anlamda yeryüzündeki doğal kaynaklardır.
Bunlar toprak, hava, su ve iklimdir.

Fiziksel çevre koşullarından **işletmeleri en çok etkileyen ögeler ;**

***yetersiz enerji arzı, *tükenen doğal kaynaklar ve *çevre kirliliğidir.**

4. EKONOMİK ÇEVRE

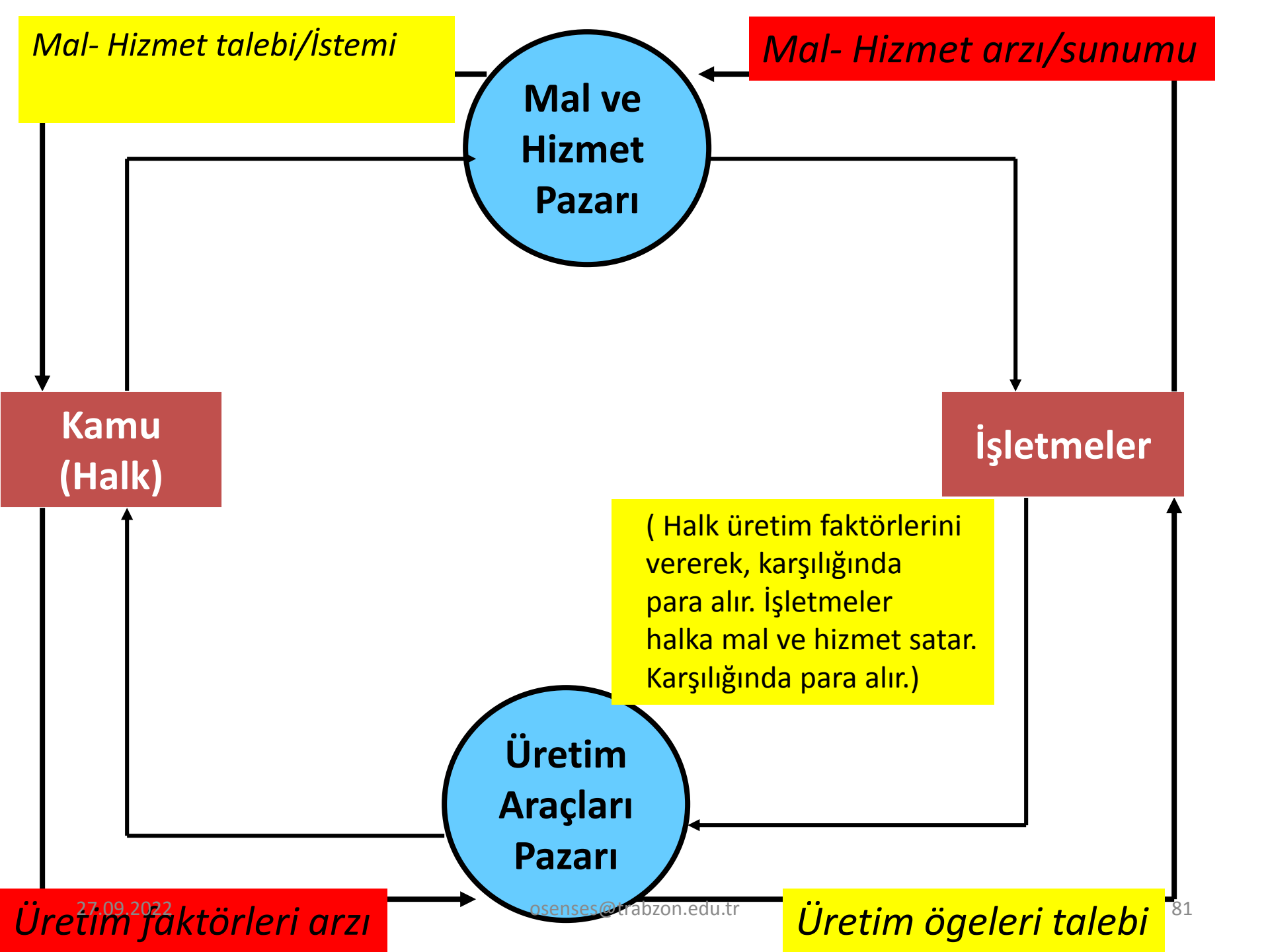
İşletmeler ,içinde buldukları ekonomik yapının birer ürünüdür.

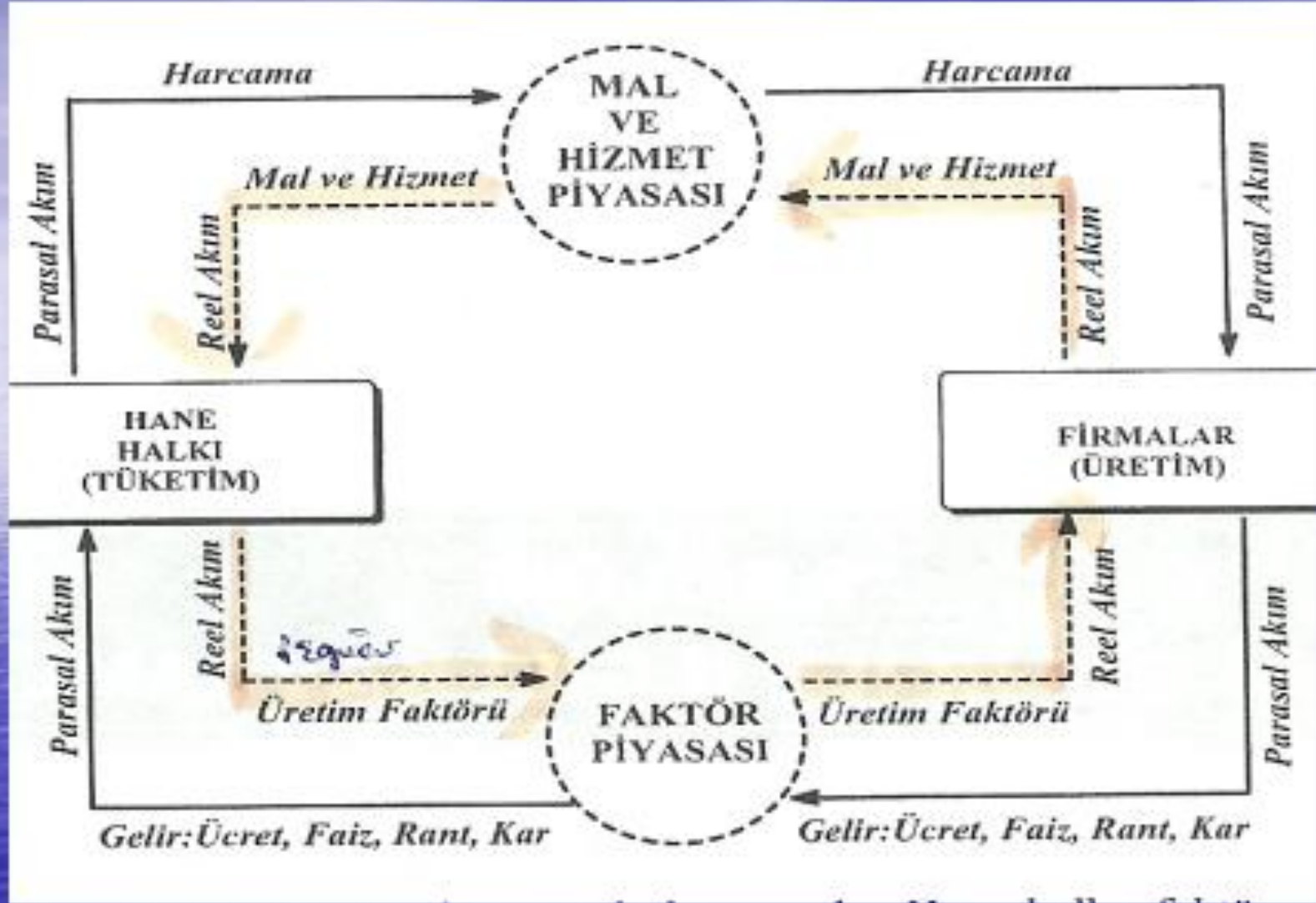
Ekonomik yapıdaki üretim ilişkileri ve bunun tüm yansımaları işletmeleri etkiler.

***Ne üretilecektir? Ne kadar üretilecektir? Kaça üretilecektir?
Nasıl üretilecektir? Kimler için üretilecek ?***

Bu sorular işletme ekonomisinin temel konularını oluşturur.

Konuyu Őekillerle açalım

• İŞLETMELERİN BÖLÜMLENDİRİLMESİ

İŞLETMELERİN BÖLÜMLENDİRİLMESİ

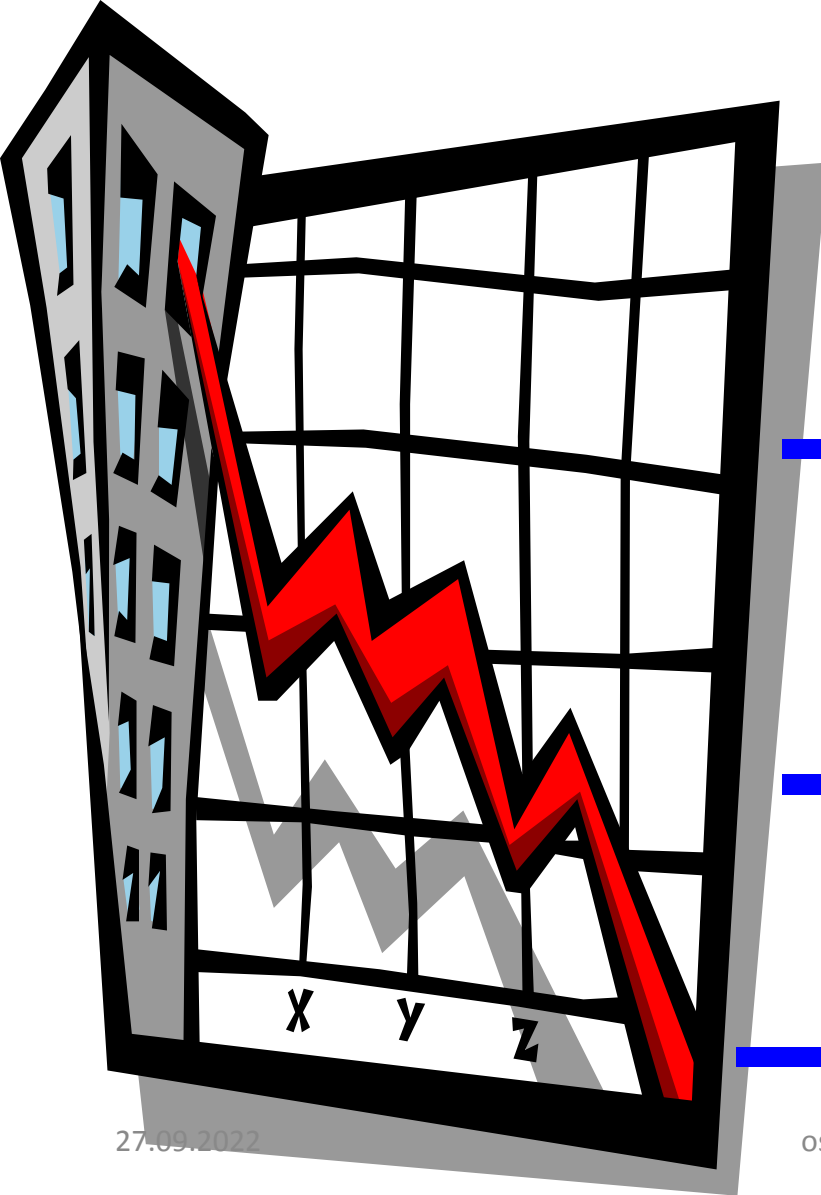
1. Üretilen Mal ve Hizmet Çeşidi Yönünden
İşletmeler
2. **Kapitalin Mülkiyeti Yönünden**
İşletmeler
3. **Hukuksal Biçimleri Yönünden**
İşletmeler
4. Ulusal Köken Yönünden
İşletmeler
5. İşletmeler Arası Anlaşmalar Yönünden
İşletmeler
6. Öteki Yönlerden

1.

**ÜRETİLEN MAL VE HİZMET ÇEŞİDİ
YÖNÜNDEN
İŞLETMELER**

1. ÜRETİLEN MAL VE HİZMET ÇEŞİDİ YÖNÜNDEN İŞLETMELER

1. A- ENDÜSTRİ İŞLETMELERİ

1. B- TİCARET İŞLETMELERİ

1. C- HİZMET İŞLETMELERİ

I. A- ENDÜSTRİ İŞLETMELERİ

(1. ÜRETİLEN MAL VE HİZMET ÇEŞİDİ YÖNÜNDEN İŞLETMELER)

Üretim sürecinde ,
kullanılan girdileri ;
fiziksel ya da kimyasal yönden değişikliğe uğratarak ,
yeni bir mala dönüştüren
işletmelerdir.

*(saya, çivi, iplik vb. den **ayakkabı**;
Süt, maya vb. den peynir, yoğurt vb.*

*fiziksel değişiklik
kimyasal değişiklik)*

1. A- ENDÜSTRİ İŞLETMELERİ

(1.ÜRETİLEN MAL VE HİZMET ÇEŞİDİ YÖNÜNDEN İŞLETMELER)

Başlıca Çeşitleri:

1.A.1. Analitik Endüstriler:

Hammadde çeşitli bölümlere **ayrıştırılır** ve bunların her biri değişik ürünlerin üretiminde kullanılır.

Örneğin;

ham petrolü ayrıştırarak benzin, gazolin, yağ, fuel, elde etme gibi

1. A- ENDÜSTRİ İŞLETMELERİ

(1.ÜRETİLEN MAL VE HİZMET ÇEŞİDİ YÖNÜNDEN İŞLETMELER)

Başlıca Çeşitleri:

1.A.2. *Sentetik Endüstriler:*

Bir ürünü elde etmek için hammaddeleri bir araya
getiren işletmelerdir.

İlaç , Boya, Plastik, Deterjan üreten işletmeler

1. A- ENDÜSTRİ İŞLETMELERİ

(1. ÜRETİLEN MAL VE HİZMET ÇEŞİDİ YÖNÜNDEN İŞLETMELER)

1.A.3. Bir Hammaddeyi İşleyen Endüstriler:

Örneğin; şeker endüstrisinde **şeker pancarı** çeşitli aşamalardan geçirilerek şekere dönüştürülür.

1. A- ENDÜSTRİ İŞLETMELERİ

(1. ÜRETİLEN MAL VE HİZMET ÇEŞİDİ YÖNÜNDEN İŞLETMELER)

1.A.4. Montaj Endüstrileri:

Çeşitli parçaları bir araya getirip, takıştırarak temel malı elde eden endüstrilerdir.
Uçak ve Otomobil üretimi gibi.

1. A- ENDÜSTRİ İŞLETMELERİ

(1. ÜRETİLEN MAL VE HİZMET ÇEŞİDİ YÖNÜNDEN İŞLETMELER)

1.A.5. Bütünleştirilmiş endüstriler:

Hammadde yeraltından çıkartılır, işlenir ve daha ileri düzeyde bir ürüne dönüştürülür.

Bakır, Demir Çelik endüstrileri

B- TİCARET İŞLETMELERİ (a-endüstri işletmeleri)

Ticaret kesiminde çalışan , üretici işletmelerin ürettikleri malların **toptancılığını**, **yarı toptancılığını** ve **perakendeciliğini** yapan işletmelerdir.

C- HİZMET İŞLETMELERİ (a- endüstri işl.) (b-ticaret işl.)

Hizmet üreten ve pazarlayan her boyuttaki işletmelerdir.

Bunlar;

Konaklama (Otel, Motel) **Eğlence** (Tiyatro, Sinema) **Sağlık** (Hastane) **Eğitim- öğretim** (Okul) **Bakım Hizmetleri** (berber, elbise temizleyiciliği) **Taşıma ve iletişim Hizmetleri** (Eşya ve yolcu taşımacılığı, PTT) **Sigorta- finansman** (Sigortacılık, Bankacılık)

İşletmelerin Sınıflandırılması

Hizmet İşletmesi Türleri

- **Ulaşım** (Hava, Kara, Demir yolları, Metro)
- **Kamu Hizmetleri** (PTT, TEK, İSKİ)
- **Pazarlama** (Gıda, Perakende zinciri, Otomotiv vs.)
- **Finans** (Banka, Sigorta, Yatırım)
- **Emlak**
- Lokantalar, Oteller, Moteller, Seyahat Acenteleri
- **Medya**
- **İş Hizmetleri** (Reklam Ajansları, Kredi Hizmetleri, Bilgi İşlem Hizmetleri)
- **Sağlık Hizmetleri** (Hemşirelik Hizmetler, Hastaneler)
- **Kişisel Hizmetler** (Eğlence, Kuru Temizlik, Çamaşırhane vb.)
- **Uzmanlık Hizmetleri** (Avukat, Doktor)
- **Tamir Hizmetleri**
- **Hükümet** (Belediye Hizmetleri, Sağlık, Savunma)

İşletmelerin Sınıflandırılması

Hizmet İşletmesi – Üretici İşletme Arasındaki Farklar

1. Hizmet fiziksel olarak boyutlandırılmaz, tanımlanamaz ve ölçülemez.
2. Hizmet depolanamaz, saklanamaz, geri kazanımı mümkün değildir, üretildikçe tüketilir.
3. Hizmet insan davranışları ile yönlendirilen bir dizi faaliyetten oluşur.

İşletmelerin Sınıflandırılması

Hizmet İşletmesi – Üretici İşletme Arasındaki Farklar

4. Hizmet bir mal gibi test ve muayeneye tabi tutulamaz.
5. Bir mal için söz konusu olan kullanım ömrü hizmet için söz konusu değildir.
6. Hizmetin bir zaman boyutu vardır.

İşletmelerin Sınıflandırılması

Hizmet İşletmesi – Üretici İşletme Arasındaki Farklar

7. Hizmet talebe bağılı olarak anlık ve programlı talebin karşılanması şeklinde sunulur.
8. Hizmet sektöründe İnsan Kaynakları önemlidir.
9. Hizmet işletmeleri verdikleri hizmetleri diğer rakiplerinden daha kısa sürede vermek isterler.

2.

**KAPİTALİN MÜLKİYETİ YÖNÜNDEN
İŞLETMELER**

2.KAPİTALİN MÜLKİYETİ YÖNÜNDEN

(I. Üretilen Mal ve Hizmet Çeşidi Yönünden)

İŞLETMELERİN BÖLÜMLENDİRİLMESİ

Üretim araçlarının mülkiyetinin kimin olduğuna bakarak **üç**e ayırabiliriz.

2.A- ÖZEL KESİM İŞLETMELERİ

Üretim araçlarının mülkiyeti özel kişilerin elinde bulunan işletmelerdir.

2.B- KAMU KESİMİ İŞLETMELERİ

Sermayesinin tümü ya da çoğunluğu devlete ya da kamu tüzel kişilere ait olan işletmelerdir.

2.C- YABANCI SERMAYELİ İŞLETMELER

Üretim araçlarının mülkiyeti başka ülke girişimcilerine ait olan işletmelerdir.

3.

HUKUKSAL BİÇİMLERİ YÖNÜNDEN İŞLETMELER

3.HUKUKSAL BİÇİMLERİ YÖNÜNDEN İŞLETMELERİN BÖLÜMLENDİRİLMESİ

3.1. Özel İşletmelerin Hukuksal Biçimleri

A- Kişi Şirketleri

- a- Tek Kişi işletmesi
- b- Adi Şirket
- c- Kollektif Şirket
- d- Adi Komandit Şirket

B- Sermaye Şirketleri

- a- Anonim Şirket
- b- Limited Şirket
- c- Sermayesi Paylara bölünmüş komandit şirket
- d- Kooperatif şirket
- e- Dernek ve tesislerin Şirketleri

3.2. Kamu İşletmelerinin Hukuksal Biçimleri

A- Kamu İktisadi Teşekkülleri

- a- İktisadi devlet teşekkülleri (İDT)
- b- kamu iktisadi kuruluşları (KİK)

B- Yerel Yönetim İşletmeleri

C- Katma Bütçeli Yönetim İşletmeleri

D- Döner Sermayeli İşletmeler

3.3. Yabancı Sermayeli İşletmeler

4.

ULUSAL KÖKEN YÖNÜNDEN İŞLETMELER

4.ULUSAL KÖKEN YÖNÜNDEN İŞLETMELERİN BÖLÜMLENDİRİLMESİ

4.A- ULUSAL İŞLETME

Ülke sınırları içinde kurulmuş , kapital ve yönetim açısından başka bir işletmeye bağlı olmayan işletmelerdir.

4.B- ULUSLARARASI İŞLETME ve ÇOKULUSLU İŞLETME

Uluslararası işletme yalnızca kendi ülkesinde değil, başka ülkelerde de çeşitli dallarda didinmede bulunan işletmedir.

Çokuluslu işletme dünyayı tek bir Pazar olarak gören ve durumunu her yerde kıvamlı kılmak için kaynaklarını oralara aktaran bir Dünya şirketidir.

5.

**İŞLETMELER ARASI ANLAŞMALAR
YÖNÜNDEN
İŞLETMELER**

5.İŞLETMELER ARASI ANLAŞMALAR YÖNÜNDEN İŞLETMELERİN BÖLÜMLENDİRİLMESİ

- Kartel
- Tröst
- Konzern
- Konsorsiyum
- Centilmen Anlaşmaları
- Tam Birleşme
- Holding

6.

ÖTEKİ ÖLÇÜTLER YÖNÜNDEN İŞLETMELER

6.İŞLETMELERİN BÖLÜMLENDİRİLMESİNDE ÖTEKİ ÖLÇÜTLER

- 1. Büyüklükleri Açısından İşletmeler**
- 2. Egemen Olan Üretim Ögelerine Göre İşletmeler**
- 3. Sürekliliğine Göre İşletmeler**
- 4. Riske Katlanma Yönünden İşletmeler**
- 5. Yönetim Biçimlerine Göre İşletmeler**

Büyükölük Ölçüleri

- Kantitatif (Niceliksel) Büyükölük Ölçüleri
 - Sermaye miktarı
 - Üretim kapasitesi
 - Yıllık satışlar
 - Yıllık karlar
 - Çalışanların sayısı
 - Ödenen toplam ücret
 - Kullanılan hammadde miktarı
 - Harcanan enerji miktarı
 - Fiziksel alan
 - Makine parkı

KOBİ NEDİR?

- Kobi (Küçük ve Orta Bütçeli İşletmeler),
- yıllık 250 kişiden az işçi istihdam eden
- ve yıllık mali bilançosu 125.000.000 (yüzyirmibeş milyon) TL'yi aşmayan
- ve bu yönetmelikte
- mikro işletme,
- küçük işletme ve
- orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ekonomik birim
- Kaynak: <http://kobi.nedir.com/#ixzz3lhFTFNIG>

KRİTER	Mikro Ölçekli KOBİ	Küçük Ölçekli KOBİ	Orta Ölçekli KOBİ
Uygulama Tarihleri	24.06.2018 Tarihi ve Sonrası	24.06.2018 Tarihi ve Sonrası	24.06.2018 Tarihi ve Sonrası
Çalışan Personel Sayısı	10 Kişiden Az	50 Kişiden Az	250 Kişiden Az
Yıllık Net Satış Hasılatı	En çok 3 Milyon TL	En çok 25 Milyon TL	En çok 125 Milyon TL
Yıllık Mali Bilanço Toplamı	En çok 3 Milyon TL	En çok 25 Milyon TL	En çok 125 Milyon TL

- Kobi kavramına çalışan sayısı, satış miktarı, sermaye miktarı, çalışma alanı, maaş dağılımı, üretim miktarı gibi birçok ölçüt etkindir.
- En genel ölçüt kavramları ise firma çalışan sayısı ve firmanın cirosudur.
- Kobi denildiğinde sadece kısıtlı bir tanımdan ziyade, bir bütünü ele almak daha doğru olur.
Çünkü Kobi kapsamına 3 farklı birim girmektedir.
Bunlar;
- Mikro ölçekli işletmeler, küçük ölçekli işletmeler, orta ölçekli işletmeler olarak sınıflandırılmakta.
- Kaynak: <http://kobi.nedir.com/#ixzz3lhGDkFgR>

- **Kobi'ler 3 grupta sınıflandırılmıştır;**

- **1- Mikro ölçekli işletme:** Bünyesinde yıllık **10 kişiden az çalışan** barındıran ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu **3 milyon Türk Lira'sını** aşmayan işletmeleri kapsar. (2021 güncellendi)
- **2- Küçük ölçekli işletme:** Bünyesinde yıllık **50 kişiden az çalışan** barındıran ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu **25 milyon Türk Lira'sını** aşmayan işletmeleri kapsar. (2021 güncellendi)
- **3- Orta ölçekli işletme:** Bünyesinde yıllık **250 kişiden az çalışan** barındıran ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu **125 milyon Türk Lira'sını aşmayan** işletmeleri kapsar. (2021 güncellendi)

KOBİ'ler

Avantajları

- *Kurulumu kolaydır.*
- *Maliyetleri düşüktür.*
- *Patron–çalışan ilişkileri yakındır.*
- *Müşteri hizmetlerinde etkilidir.*
- *Esnektir.*
- *Yenilikçi ve yaratıcıdır.*

Dezavantajları

- *Büyük şirketlerle rekabet etmekte zayıftır.*
- *Büyümesi zor ve kısıtlı olabilir.*
- *Finansmanı kısıtlıdır.*
- *Yönetim becerileri zayıf olabilir.*

Büyük İşletmeler

Avantajları

- Ar-Ge için yüksek bütçe ayrılabilir.
- Büyük ölçekli satın almalar nedeniyle maliyetleri avantajlıdır.
- İş başı / iş dışı eğitimler daha kolaydır.
- Finansal açıdan güçlüdür.
- Yönetimi açısından etkindir.
- Üretim verimliliği yüksektir.

Dezavantajları

- Yönetim yanlışları toplumda bunalım yaratabilir.
- Aşırı politik güç kazanabilir.
- Esnek olamayabilir.